

Çalışma Hayatına Yeni Bir Bakış

Bölgesel Asgari Ücret

Çalışma Hayatına Yeni Bir Bakış

BÖLGESEL ASGARİ ÜCRET

Çalışma Hayatına Yeni Bir Bakış BÖLGESEL ASGARİ ÜCRET

İmtiyaz Sahibi

Kalkınma Odaklı Stratejik Araştırmalar Merkezi adına
Lütfi Can BAŞARAN

Derleyenler

Dr. Ahmet ÇELİK
Koray GÜÇLÜ
Şükran Özge ÖZER
Zülfiye KAYNAR

Grafik Tasarım & Kapak

Feyza BABACAN

Baskı Yeri, Yılı

Konya, 2023

E-ISBN

978-625-94211-1-7

KOSAM

Akabe Mah. Alaaddin Kap Cad.
No:130 42020 Karatay / Konya

www.kosam.org

KTO Karatay Üniversitesi Yayınları
Kasım 2023

Bu yayının tüm hakları KOSAM'a aittir. KOSAM'ın izni olmadan yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek sureti ile alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	1
2. ASGARİ ÜCRET	1
2.1. Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Asgari Ücretin Önemi.....	2
2.2. Karşılaştırmalı Bir Perspektif: Avrupa Birliğinde Asgari Ücretler	4
2.3. Türkiye’de Asgari Ücretlerin Seyri	7
3. BÖLGESEL ASGARİ ÜCRET.....	10
3.1. Kavramsal Çerçeve.....	10
3.2. Bölgesel Asgari Ücretlerin Belirlenmesi	11
3.3. Bölgesel Asgari Ücret Uygulamasının Avantajları.....	12
4. BÖLGESEL FARKLILIKLAR.....	16
4.1. Gelir Düzeyi.....	16
4.2. Yatırım Teşvik Düzeyi.....	20
4.3. İstihdam Düzeyi	22
4.4. Mevcut Asgari Ücret ve Bölgesel Asgari Ücret Uygulama Alternatifleri.....	23
4.4.1. Birinci Alternatif	23
4.4.2. İkinci Alternatif	25
5. SONUÇ.....	27
KAYNAKLAR.....	28

Tablo Listesi

Tablo 1 Avrupa Birliğinde Asgari Ücretler, 2023-Ocak Dönemi	4
Tablo 2 Türkiye’de Brüt ve Net Asgari Ücret Düzeyleri, 2015-2023 Dönemi.....	7
Tablo 3 Asgari Ücret Uygulamasına İlişkin Alternatifler	10
Tablo 4 Seçilmiş Bölgeler İtibariyle Gelir Göstergeleri (2021)	16
Tablo 5 Hanehalkı Tüketim Harcamalarının Türlerine Göre Dağılımı, 2003-2019.....	17
Tablo 6 2022 Yılı Bölgeler İtibariyle Gelir ve Net Asgari Ücret Karşılaştırması.....	19
Tablo 7 Yatırım Teşvik Bölgelerinin İllere Göre Dağılımı	21
Tablo 8 01.01.2001- 28.02.2023 Tarihleri Arasında Düzenlenen Yatırım Teşvik Belgeleri ..	21
Tablo 9 İşgücü İstatistikleri, 2022	22
Tablo 10 Mevcut Asgari Ücret ve 1. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay).....	24
Tablo 11 Mevcut Asgari Ücret ve 2. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay).....	25

Harita Listesi

Harita 1 Yıllık Ortalama Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Geliri (TL), 2022	18
Harita 2 1. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay)	24
Harita 3 2. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay)	26

1. GİRİŞ

Günümüzde işçi hakları ve sosyal adalet kavramları, çalışma hayatının en önemli konuları arasındadır. Ülkeler, çalışanların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşam standartlarını iyileştirmek amacıyla asgari ücret politikalarını benimsemektedir. Ancak, her bölgenin farklı ekonomik ve sosyal dinamiklere sahip olduğu göz önüne alındığında, tek bir asgari ücretin tüm bölgelerde aynı şekilde uygulanması bazı zorluklara yol açabilmektedir. Bu zorlukların üstesinden gelmek ve daha adil bir çalışma hayatı sağlamak amacıyla bazı ülkelerin, bölgesel asgari ücret uygulamalarını benimsedikleri görülmektedir.

Bu rapor, bölgesel asgari ücretin ne olduğunu, nasıl uygulandığını ve bu politikanın avantajları ile dezavantajlarını inceleyerek konuya ilişkin bilimsel bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Raporda ayrıca, farklı ülkelerde bölgesel asgari ücret uygulamalarının nasıl yapıldığı ile bu uygulamaların sonuçları ele alınacak ve bölgesel asgari ücretin işçiler, işverenler ve ekonomi üzerindeki etkileri tartışılacaktır.

2. ASGARİ ÜCRET

Asgari ücret, çalışanlara temel düzeyde ihtiyaçlarını karşılayacak bir gelir seviyesinin garanti edilmesine dayanan vazgeçilmez bir sosyal politika aracıdır. Asgari ücret, sadece asgari ücretli çalışanları ilgilendirmemektedir. Asgari ücret düzeyi, aynı zamanda ücretleri genel olarak etkilediğinden ve çok sayıda parametrede esas alındığından tüm çalışanları ve işverenleri ilgilendiren bir konudur. Asgari ücretlerin belirlenmesi, esas olarak bir “dengeleme” işidir. Bu anlamda, asgari ücret düzeyinin hem istatistiksel verilere dayanması hem de sosyal taraflarla tam bir istişare içinde belirlenmesi, çalışma barışının yanı sıra işsizlik ve kayıt dışı istihdam gibi işgücü piyasası dinamikleri açısından da büyük önem taşımaktadır.

Kutu 1. Asgari ücret, geçim ücreti değil, en az ücrettir.

Asgari ücret, Asgari Ücret Yönetmeliğinde tanımlandığı şekliyle; *işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir.* Bu kapsamda, asgari ücretin yalnızca çalışan kişi için ve yine yalnızca zorunlu ihtiyaçların günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek kadar olması esastır. Ancak bugün Türkiye işgücü piyasasında asgari ücretin ortalama ücret düzeyi ve özellikle iş tecrübesi bulunmayan yeni mezun gençler, kadınlar gibi kırılgan gruplar için işe başlama ücreti haline gelmiş olması, asgari ücrete ilişkin toplumsal algıyı farklılaştırmıştır.

2.1. Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Asgari Ücretin Önemi

Asgari ücretin sosyal politika açısından ilk işlevi, gelir eşitsizliğinin azaltılmasıdır. Asgari ücret politikaları, esas olarak çalışanların adil ve insana yakışır bir ücret almalarını sağlayacak bir temel gelir düzeyi oluşturmayı amaçlamaktadır. Politika yapımcılar, asgari ücret belirleyerek düşük ücretli çalışanlar ile yüksek gelirli bireyler arasındaki gelir farkını daraltmaya çalışmaktadır. Bu da gelir eşitsizliğini azaltmaya yardımcı olabilecek ve daha adil bir topluma katkıda bulunabilecektir.

Asgari ücretin sosyal politika açısından taşıdığı önemin bir diğer boyutu, asgari ücret politikasının yoksulluğun azaltılmasında üstlendiği roldür. Asgari ücret politikaları genellikle düşük vasıflı işçiler ve ücret düzeylerinin daha düşük olduğu belirli sektörlerde istihdam edenler gibi yoksulluğa karşı daha savunmasız olan işçileri hedef almaktadır. Asgari ücret politikaları, bu anlamda asgari bir gelir düzeyini ve dolayısıyla asgari bir yaşam standardını garanti ederek, çalışanları ve ailelerini yoksulluktan kurtarmaya veya yoksulluğa düşmelerini önlemeye katkıda bulunmaktadır. Bu durum, etkilenen bireylerin genel yaşam standardını ve refahını iyileştirerek olumlu sosyal etkiler sağlayabilir.

Asgari ücretin artırılması potansiyel olarak tüketici talebini artırmakta ve ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir. Düşük ücretli çalışanlar daha yüksek gelir elde ettiklerinde, kazançlarının daha büyük bir kısmını mal ve hizmetlere harcama eğilimindedirler. Bu da işletmeleri ve genel ekonomiyi olumlu yönde etkileyebilir. Asgari ücretin bu işlevi, ekonomik istikrar ve kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlayan sosyal politikaları da desteklemektedir.

Asgari ücret politikaları, işgücü piyasasında özellikle ücret pazarlıkları açısından işverenler ve işçiler arasındaki güç dengesizliklerinin giderilmesinde de rol oynamaktadır. Asgari ücret politikaları adil ücretleri teşvik ederek daha dengeli ve adil bir işgücü piyasasına katkıda bulunmaktadır.

Kutu 2. Önemli olan asgari ücretin miktarı değil, asgari ücret düzeyinden gelir elde eden kişi sayısıdır.

Asgari ücret tartışmaları büyük ölçüde asgari ücretin miktarı üzerinden yapılmaktadır. Bir ülkede asgari ücretin satın alma gücü elbette önemlidir. Ancak asgari ücret çalışana verilebilecek ücretin en alt limitini temsil ettiğinden esas odaklanılması gereken miktarı değil, asgari ücret üzerinden gelir elde eden kişilerin toplam çalışanlar içindeki oranıdır. Çalışan kesim açısından gerçek anlamda refah artışı sağlayacak olan, ülkede katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi ve bu sayede ücretlilerin gayri safi yurt içi hasıladan aldıkları payın artırılmasıdır.

Asgari ücret artışlarında sıkça gündeme gelen konulardan biri, yüksek asgari ücretlerin, özellikle düşük vasıflı işçiler için istihdam fırsatlarını azaltması, dolayısıyla işsizliğin artması ile kayıt dışı istihdamın yükselmesi gibi istenmeyen sonuçlara yol açabileceğidir. Asgari ücret artışlarından kaynaklanan daha yüksek işgücü maliyetlerinin, işletmeleri çalışanlarının bir kısmını işten çıkarmaya veya çalışma saatlerini azaltmaya yönlendirebileceği ileri sürülmektedir. Konuya ilişkin olarak yürütülen bir akademik çalışmada (Işık, Orhangazi ve Tekgüç, 2020), asgari ücrete 2016 yılında yapılan ve Türkiye tarihindeki en yüksek artış olan nominal düzeyde %30'luk artışın istihdam kaybına yol açmadığı, başka bir ifadeyle işgücü piyasası üzerinde daraltıcı etki yapmadığı sonucuna ulaşmıştır. Buna karşılık, on kişiden az çalışanı bulunan küçük işletmelerde toplam istihdam değişmemekle birlikte kayıt dışı istihdamda artış yaşandığı gözlenmiştir. Dolayısıyla, asgari ücretteki artışa işgücü piyasasının işsizlik ile cevap vereceği yönündeki algı doğru değildir.

BETAM (2016) tarafından asgari ücret artışının işgücü piyasası üzerindeki etkilerini tespit etmek için yürütülen diğer bir çalışma, asgari ücret düzeyindeki değişikliklerin kadınlar ve gençleri daha yüksek seviyede etkilediğini ortaya koymuştur. Bu durumun nedeni, kadınlar ve gençler arasında asgari ücret karşılığı çalışanların oran olarak yüksek olmasıdır.

Kutu 3. Asgari ücretli çalışanlar için küresel görünüm

ILO verileri, küresel olarak, saatlik asgari ücretle veya daha düşük ücretle çalışanların çoğunun, gelir dağılımının alt seviyelerinde yer aldıklarını ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, örneğin Avrupa'da asgari ücretle çalışanların ortalama %69'u gelir dağılımının alt yarısında konumlanmaktadır. Diğer taraftan, kadınlar genel olarak düşük ücretli işçiler arasında daha fazla yer almaktadır. Benzer şekilde, 25 yaş altındaki gençler, daha düşük eğitim düzeyine sahip olanlar ve kırsal kesimde çalışanların tamamı, asgari ücretliler içinde daha fazla yer almaktadır. Bununla birlikte, ILO verileri asgari ücretli çalışanların daha yüksek seviyelerde ücret alanlara göre geçici sözleşmelerle ve yarı zamanlı işlerde çalışma olasılıklarının da daha yüksek olduğunu ve ortalama olarak daha fazla saat çalıştıklarını göstermektedir (ILO, 2020).

2020-21 dönemini kapsayan Küresel Ücret Raporuna dayanarak, her ne kadar asgari ücret sistemleri ülkeler arasında farklılık gösterse de ILO'ya üye 187 ülkenin %90'ında bir şekilde asgari ücret uygulaması bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda, yasal asgari ücrete sahip ülkelerin yaklaşık yarısında tek bir asgari ücret oranı uygulanırken, diğer yarısında sektöre, mesleğe, coğrafi bölgeye veya çalışanın yaşına göre belirlenen çoklu asgari ücret seviyeleri söz konusudur. Buna karşılık, ILO verilerine göre, küresel salgından önce dünyada 266 milyon insan, başka bir ifadeyle küresel düzeyde ücretli çalışanların %15'i, saatlik asgari ücretin altında gelir elde etmektedir (ILO, 2020).

Sonuç olarak, asgari ücretin sosyal politika açısından işlevi gelir eşitsizliğini gidermek, yoksulluğu azaltmak, geçimlik bir ücret sağlamak, tüketici talebini canlandırmak ve işgücü piyasası dinamiklerini dengelemektir. Asgari ücret politikaları sosyal refaha olumlu katkıda bulunma potansiyeline sahip olmakla birlikte, çalışanları korumak ve sürdürülebilir bir ekonomiyi desteklemek arasında doğru dengeyi kurmak için potansiyel zorlukların dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan, uygun asgari ücret seviyesinin belirlenirken, çalışanların ihtiyaçları ile işletmelerin ekonomik yaşayabilirliği arasında denge kurulması gerekmektedir.

2.2. Karşılaştırmalı Bir Perspektif: Avrupa Birliğinde Asgari Ücretler

Eurostat verilerine (2023) göre, AB üyesi 27 ülkenin 22'sinde asgari ücret uygulaması söz konusudur. Ulusal düzeyde asgari ücretin uygulanmadığı AB ülkeleri; Danimarka, İtalya, Avusturya, Finlandiya ve İsveç'tir. Ayrıca, aday ve potansiyel aday ülke konumundaki 7 ülke arasında Kuzey Makedonya, Karadağ, Arnavutluk, Sırbistan ve Türkiye'de de asgari ücret uygulaması bulunmaktadır. Buna karşılık, aday ve potansiyel aday ülke kategorisinde yer alan Bosna Hersek ve Kosova'da asgari ücret uygulanmamaktadır.

Tablo 1 Avrupa Birliğinde Asgari Ücretler, 2023-Ocak Dönemi

<i>Asgari ücretlerin 1.000 Euro'dan düşük olduğu ülkeler</i>	Güney Kıbrıs R.Y. Portekiz Yunanistan Malta Litvanya Çekya Estonya Slovakya Polonya Hırvatistan Macaristan Romanya Letonya Bulgaristan	En Düşük Tutar: Bulgaristan- 399 Euro En Yüksek Tutar: Güney Kıbrıs R.Y.- 940 Euro
<i>Asgari ücretlerin 1.000 Euro'dan yüksek ancak 1.500 Euro'dan düşük olduğu ülkeler</i>	İspanya Slovenya	Slovenya- 1.203 Euro İspanya- 1.167 Euro
<i>Asgari ücretlerin en az 1.500 Euro olduğu ülkeler</i>	Lüksemburg Almanya Belçika Hollanda İrlanda Fransa	En Düşük Tutar: Fransa- 1.709 Euro En Yüksek Tutar: Lüksemburg- 2.387 Euro

Kaynak: Eurostat, Minimum wages statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics (Erişim: 07.06.2023).

2023 yılı Ocak ayı itibarıyla Avrupa Birliği genelindeki asgari ücret düzeyi 399 Euro (Bulgaristan) ile 2.387 Euro (Lüksemburg) arasında olmak üzere AB üyesi ülkeler içerisinde büyük farklılık göstermektedir (Eurostat, 2023).

1 Ocak 2023 tarihi itibarıyla geçerli olan ve Euro cinsinden aylık brüt asgari ücret düzeyleri itibarıyla AB ülkeleri 3 farklı gruba ayrılabilir. Eurostat verilerine göre; Ocak 2023 dönemi itibarıyla aylık bazda;

- **Asgari ücretlerin 1.000 Euro'dan düşük olduğu gruptaki ülkeler;** Portekiz, Yunanistan, Malta, Litvanya, Çekya, Estonya, Slovakya, Polonya, Hırvatistan, Macaristan, Romanya, Letonya ve Bulgaristan'dır. Bu gruptaki en düşük asgari ücret 363 Euro ile Bulgaristan'da; en yüksek asgari ücret ise 832 Euro ile Portekiz'de uygulanmaktadır.
- **Asgari ücretlerin 1.000 Euro'dan yüksek ancak 1.500 Euro'dan düşük olduğu gruptaki ülkeler;** İspanya ve Slovenya'dır. Asgari ücret Slovenya'da 1.074 Euro ve İspanya'da 1.166 Euro olarak uygulanmaktadır.
- **Asgari ücretlerin 1.500 Euro'nun üzerinde olduğu gruptaki ülkeler;** Lüksemburg, Belçika, İrlanda, Hollanda, Almanya ve Fransa'dır. Bu gruptaki en düşük asgari ücret 1.646 Euro ile Fransa'da; en yüksek asgari ücret ise 2.313 Euro ile Lüksemburg'da uygulanmaktadır.

Bununla birlikte, AB aday ülkelerindeki asgari ücret seviyeleri Arnavutluk'ta geçerli olan 298 Euro'dan Karadağ'da uygulanan 532 Euro'ya kadar değişmektedir. Bu anlamda, aday ve potansiyel aday ülkeler ilk grupta sınıflandırılabilir. Ayrıca, ABD'de uygulanan asgari ücret düzeyi 1.178 Euro ile ikinci grup içindeki ülkeler ile benzerlik göstermektedir. Aday ülkeler arasında olan Türkiye'de ise 1 Temmuz 2023 tarihinde asgari ücret yıl içinde ikinci kez artırılmış olmasına rağmen, Ocak ayında 500 Euro seviyesinde olan brüt asgari ücret, kurdaki artış nedeniyle 472,41 Euro'ya gerilemiştir¹. Net asgari ücretler dikkate alındığında, söz konusu değişimin 425 Euro'dan 401,54 Euro'ya doğru azaldığını söylemek mümkündür.

Diğer taraftan, asgari ücretler satın alma gücü standartlarına, başka bir ifadeyle fiyat seviyelerindeki farklılıklara göre ayarlandığında, asgari ücret seviyelerindeki farklılıklar değişmekte ve brüt tutarlar açısından söz konusu olan farklılaşma önemli ölçüde azalmaktadır. Eurostat verilerine göre, 1 Ocak 2023 tarihinde geçerli olan brüt asgari ücretler,

¹ Hesaplamalar, Ocak ayı için 2 Ocak 2023 ve Temmuz ayı içinse 3 Temmuz 2023 tarihli Merkez Bankası döviz kurları dikkate alınarak yapılmıştır.

hanehalkının nihai tüketim harcamaları için satın alma gücü pariteleri (SAGP) kullanılarak ülkeler arasındaki fiyat farklılıklarına göre yeniden karşılaştırıldığında, ulusal asgari ücrete sahip AB üyesi ülkeleri bu kez iki farklı grupta sınıflandırmak mümkündür:

- **Ulusal asgari ücret düzeyi satın alma gücü paritesine göre 1.000'in üzerinde olan ülkeler:** Almanya, Lüksemburg, Belçika, Hollanda, Fransa, İrlanda, Slovenya, İspanya, Polonya, Litvanya, Romanya ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi. Bu grupta, ulusal asgari ücret seviyesinin satın alma gücü paritesine göre en düşük olduğu ülke Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (1.038 SAGP) ve en yüksek olduğu ülke de Almanya'dır (1.843 SAGP).
- **Ulusal asgari ücret düzeyi satın alma gücü paritesine göre 1.000'in altında kaldığı ülkeler:** Portekiz, Hırvatistan, Malta, Macaristan, Çekya, Yunanistan, Estonya, Slovakya, Letonya ve Bulgaristan. Bu grupta, ulusal asgari ücret seviyesinin satın alma gücü paritesine göre en düşük olduğu ülke Bulgaristan (717 SAGP) ve en yüksek olduğu ülke de Portekiz'dir (987 SAGP).

Ulusal asgari ücrete sahip tüm aday ve potansiyel aday ülkeler arasında ise asgari ücretin satın alma gücünün en düşük olduğu ülke Arnavutluk (460 SAGP) ve en yüksek olduğu ülke de Karadağ'dır (907 SAGP). ABD (920 SAGP) ise aday ve potansiyel aday ülkelere benzer şekilde ikinci gruba dahildir.

Asgari ücret ile çalışanların oranı da ülkeler arasında değişiklik göstermektedir. Eurostat tarafından yapılan analize² göre; Ekim 2018 dönemi itibarıyla AB üyesi ülkeler arasında asgari ücretin yüzde 105'inden daha azının ödendiği çalışanların oranı; Slovenya'da yüzde 15,2; Bulgaristan'da yüzde 14,1; Romanya'da yüzde 13,3; Polonya'da yüzde 12,1 ve Fransa'da yüzde 11,6'dır. Buna karşılık, asgari ücretin yüzde 105'inden daha azının ödendiği çalışanların oranının en düşük olduğu ülkeler İspanya (yüzde 0,8), Belçika (yüzde 0,9) ve Malta'dır (yüzde 1,8).

İyi tasarlanmış ve etkili asgari ücretler; sürdürülebilir ekonomik büyüme, tam ve üretken istihdam ve insana yakışır iş hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunabilecektir. Yeterli asgari ücret düzeyi, ayrıca çalışanların korunması ve mevcut eşitsizliklerin azalması açısından da

² Kazanç Yapısı Anketi'nden (2018) elde edilen mikro veriler kullanılarak yapılan analiz, karşılaştırılabilirlik açısından kamu idaresi, savunma ve zorunlu sosyal güvenlik sektörleri hariç olmak üzere 10 ve daha fazla çalışanı olan işletmelerde istihdam edilen 21 yaş ve üzeri tam zamanlı çalışanlar ile sınırlandırılmıştır. Bununla birlikte, hesaplama konu olan kazançlar, fazla çalışma ve vardiyalı çalışmaya ilişkin kazançları içermemektedir. Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Minimum_wage_statistics#General_overview (Erişim: 06.06.2023).

son derece önemlidir. Son birkaç yılda pek çok ülkede asgari ücret düzeyleri belirlenirken, Koronavirüs salgını sonrasında küresel düzeyde yaşanan yüksek enflasyonun etkili olduğu görülmektedir. Birçok hükümet asgari ücretli çalışanların kazançlarını korumak için asgari ücretleri çok daha fazla artırmıştır. Hükümetler, ayrıca asgari ücretlerin vergilendirilmesi veya sosyal güvenlik katkı paylarına ilişkin kuralları değiştirerek çalışanların eline geçen ücreti dolaylı olarak desteklemeye çalışmıştır. Bu anlamda, önemli düzenlemelerin gerçekleştirildiği ülkelerden biri de Türkiye'dir.

2.3. Türkiye'de Asgari Ücretlerin Seyri

2016 yılında asgari ücrette %29,33 oranında artış sağlanmıştır. O dönemde bir seçim vaadi olarak karşımıza çıkan ve önceki yıllara kıyasla oldukça yüksek düzeyde gerçekleşen asgari ücret artışı ile hem asgari ücret desteği uygulaması hayata geçmiş, hem de asgari ücretin altı aylık değil yıllık olarak belirlenmeye başlanması söz konusu olmuştur. Ancak 2022 ve 2023 yıllarındaki enflasyonist baskılar, asgari ücretlilerin satın alma güçlerinin korunması amacıyla yeniden asgari ücretin altı aylık periyotlarla belirlenmesi uygulamasına geçilmiştir. 2023 yılı Ocak ve Temmuz aylarında brüt asgari ücrette gerçekleşen artış oranı sırasıyla %54,7 ve %34,03 şeklindedir.

Tablo 2 Türkiye'de Brüt ve Net Asgari Ücret Düzeyleri, 2015-2023 Dönemi

Dönemler	Net Asgari Ücret	Brüt Asgari Ücret
01.01.2015-30.06.2015	949,07 TL	1.201,50 TL
01.07.2015-31.12.2015	1.000,54 TL	1.273,50 TL
01.01.2016-31.12.2016	1.300,99 TL	1.647,0 TL
01.01.2017-31.12.2017	1.404,06 TL	1.777,50 TL
01.01.2018-31.12.2018	1.603,12 TL	2.029,50 TL
01.01.2019-31.12.2019	2.020,90 TL	2.558,40 TL
01.01.2020-31.12.2020	2.324,71 TL	2.943,0 TL
01.01.2021-31.12.2021	2.825,90 TL	3.577,50 TL
01.01.2022-30.06.2022	4.253,40 TL	5.004,0 TL
01.07.2022-31.12.2022	5.500,35 TL	6.471,0 TL
01.01.2023-30.06.2023	8.506,80 TL	10.008,0 TL
01.07.2023-31.12.2023	11.402,32 TL	13.414,50 TL

Kaynak: Asgari Ücret Tespit Komisyonunca açıklanan asgari ücret verileri çerçevesinde hazırlanmıştır.

Asgari ücrette 2016 yılından itibaren kaydedilen yüksek artış oranları karşısında işverenlerin işçilik maliyetleri kapsamındaki yükünü azaltmak için asgari ücret desteği uygulamasına gidilmiştir. 2016 yılından bu yana sadece 2022 yılı Ocak-Temmuz döneminde uygulanmayan asgari ücret desteği, 2023 yılının ilk altı aylık dönemi için aylık 400 TL olarak uygulanırken³, ikinci altı ay için 500 TL olarak uygulanmasına karar verilmiştir⁴.

Kutu 4. Asgari ücretteki yüksek artış oranları ortalama ücretleri birbirine yaklaştırdı.

Asgari ücrette gerçekleşen artışlar, pek çok işyerinde ücret skalasının birbirine yaklaşmasına, işe yeni alınan kişilerle birkaç yıllık kıdemi olan işçilerin ücret farklılıklarının azalmasına yol açmıştır. Bu bakımdan, işverenlerin diğer çalışanlarına asgari ücretteki artış oranında zam yapmamaları nedeniyle daralan ücret farklılıkları, asgari ücretin bir anlamda ortalama ücrete dönüşmesine, başka bir ifadeyle asgari ücretin üzerindeki ücretlerin de asgari ücrete yaklaşmasına neden olmuştur. Öyle ki, Eurostat verilerine göre, Türkiye’de 2018 yılı itibarıyla asgari ücret, aylık ortalama ücretin %54,2’si düzeyindedir (Eurostat, 2022). Bu oran, AB üyesi ülkeler içindeki en yüksek orandır. Asgari ücretin ortalama ücretlerin %54,2’sine karşılık gelmesi, her iki çalışandan birinin asgari ücretli olması anlamını taşımaktadır.

Asgari ücret açısından yaşanan bir diğer önemli gelişme de 2022 yılından itibaren tüm ücret düzeylerinin asgari ücrete kadar olan kısmının vergi dışı bırakılması ve asgari geçim indirimi (AGİ) uygulamasının kaldırılmasıdır. Bu kapsamda getirilen düzenlemeleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Ücret gelirinin net asgari ücrete isabet eden kısmından gelir vergisi alınmamaktadır. Başka bir ifadeyle, asgari ücret tutarı için istisna uygulanması söz konusudur.
- İstisnayı aşan ücret gelirinin vergilendirilmesinde verginin hesaplanacağı gelir vergisi dilim tutarları ve oranları, istisna kapsamındaki tutarlar da dikkate alınarak belirlenmektedir. Ödenecek vergi tutarı, bu şekilde bulunan vergi tutarının içinde istisna tutara isabet eden kısım düşülmek suretiyle hesaplanmaktadır. Başka bir ifadeyle, istisna kapsamındaki tutar da dahil olmak üzere kümülatif vergi matrahının tabi olduğu vergi dilimi ve oranına göre vergilendirme yapılmaktadır.
- Tüm ücret düzeylerinde brüt asgari ücrete isabet eden kısım üzerinden damga vergisi alınmamaktadır.
- AGİ uygulaması kaldırılmıştır.

³ Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı, R.G., tarih: 29.12.2022, sayı: 32058.

⁴ Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı, R.G., tarih: 24.06.2023, sayı: 32231.

Asgari ücrete isabet eden tutar vergi dışı bırakıldığından, asgari ücretle çalışanlar için şahıs sigortası, sendika aidatı, engellilik indirimi gibi kalemler açısından vergi indirimlerinden yararlanması mümkün değildir. Bununla birlikte, ücret geliri asgari ücreti aşan çalışanlar bakımından -eğer yararlanma hakları bulunuyorsa- söz konusu indirimlerden ilgili aydaki vergi tutarı üzerinden ve mevzuattaki sınırlar çerçevesinde yararlanılmaya devam edilmektedir.

3. BÖLGESEL ASGARI ÜCRET

Asgari ücret sistemleri, ülke çapında uygulanan tek bir düzeyin belirlendiği en basit sistemden, faaliyet gösterilen sektöre, mesleğe, coğrafi bölgeye ve/veya işletme büyüklüğüne bağlı olarak farklı şekillerde ve düzeylerde belirlendiği karmaşık sistemlere uzanan bir çeşitlilik göstermektedir. Her bir yaklaşımın arkasında, politika yapıcıların politika tasarımına yön veren endişelerini yansıtan belirli bir mantığın söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Aşağıdaki tabloda asgari ücretlerin düzeylerinin farklı kriterler göz önünde bulundurularak nasıl belirlendiği düzenlenmiştir.

Tablo 3 Asgari Ücret Uygulamasına İlişkin Alternatifler

Ulusal düzey	Ülke çapında her işçinin aynı asgari ücrete hakkı vardır. İşçiler ve aileleri, çalıştıkları sektörden bağımsız olarak aynı ihtiyaçlara sahiptir.
Bölgesel düzey	Aynı ülke içinde hayat pahalılığı, ekonomik kalkınma ve işgücü piyasasının durumu açısından önemli bölgesel farklılıklar vardır. Bölgesel asgari ücret tasarımı, söz konusu farklılıkları yansıtır.
Sektörel düzey	Bazı sektörler, diğer sektörlerle göre ortalama olarak daha yüksek üretkenliğe ve ödeme kapasitesine sahiptir, dolayısıyla söz konusu sektörde faaliyet gösteren işletmeler daha yüksek asgari ücretleri karşılayabilir.
Mesleki düzey	Bazı meslekler diğerlerine göre daha vasıflı olabilir ve bu mesleklerde çalışanlar daha yüksek bir üretkenlik seviyesine sahiptir.
İşletme büyüklüğü	Daha küçük işletmeler daha düşük üretkenliğe ve dolayısıyla daha düşük ortalama ödeme kapasitesine sahip olabilir. Dolayısıyla, işletme büyüklüğü dikkate alınarak asgari ücretler farklı düzeylerde belirlenebilir.

Kaynak: ILO (2016), *Minimum Wages Policy Guide* esas hazırlanarak hazırlanmıştır.

Bu bölümde, öncelikle bölgesel asgari ücrete ilişkin kavramsal çerçeve üzerinde durulacak, sonrasında asgari ücretlerin bölgesel düzeyde hangi kriterler temelinde belirlendiği açıklanarak avantaj ve dezavantajları, söz konusu uygulamanın işçi, işveren ve ekonomi üzerindeki etkileri ve farklı ülkelerden uygulama örnekleri ele alınacaktır.

3.1. Kavramsal Çerçeve

Bölgesel asgari ücret, bir ülke içinde bölgesel veya ulus-altı düzeyde belirlenen ve uygulanan asgari ücreti ifade etmektedir. Bölgesel asgari ücret uygulaması, bir ülke içindeki farklı bölgelerin veya alanların, kendine özgü ekonomik koşullarını ve yaşam maliyetlerini dikkate alarak kendi asgari ücret oranlarına sahip oldukları bir tür asgari ücret politikasıdır.

Bölgesel asgari ücret uygulamasının amacı, ülke içindeki farklı bölgeler arasında var olan yaşam maliyetlerinin ve ekonomik eşitsizliklerin dikkate alınmasıdır. Bu bakımdan, hayat pahalılığı ve ücret seviyelerinin bir bölgeden diğerine önemli ölçüde farklılık gösterebileceği ve tek bir ulusal asgari ücretin farklı bölgelerin çeşitli ekonomik gerçeklerini yeterince yansıtamayabileceği kabul edilmektedir.

Politika yapımcılar, bölgesel asgari ücretleri belirleyerek, tüm bölgelerdeki çalışanlara temel ihtiyaçlarını karşılamalarını ve insana yakışır bir yaşam standardını sürdürmelerini sağlayacak bir ücret tabanı sağlamayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla, bölgesel asgari ücretleri belirlemek için kullanılan belirli kriterler ve metodolojiler ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Bölgesel asgari ücret düzeyleri belirlenirken;

- Yerel ekonomik koşullar,
- Verimlilik seviyeleri,
- Hayat pahalılığı endeksleri ile
- İşçi sendikaları/ konfederasyonları ve işveren sendikaları/ konfederasyonları ya da birlikleri gibi paydaşların görüşleri gibi faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir.

Bölgesel asgari ücretlerin uygulanması, çalışanlar için adil ücret tabanının korunması ile ülke içindeki bölgesel ekonomik farklılıkların hesaba katılması arasında denge kurulması amacını taşımaktadır. Bu bağlamda, bölgesel asgari ücret politikaları gelir eşitsizliğinin azaltılmasına, bölgesel kalkınmanın desteklenmesine ve farklı bölgelerdeki çalışanların özel ihtiyaçlarının karşılanmasına katkıda bulunabilecektir. Diğer taraftan, bölgeler arasında farklı ücret oranlarının uygulanması, idari karmaşıklıklar ve bölgeler arasında ücret rekabeti gibi zorluklarla karşılaşma riski oluşturabilir.

3.2. Bölgesel Asgari Ücretlerin Belirlenmesi

Daha önce de ifade edildiği üzere, bölgesel asgari ücretin belirlenmesindeki amaç, bölgesel ekonomik dinamikleri ve bölgedeki işletmelerin sürdürülebilirliğini göz önünde bulundurarak, çalışanlara makul yaşam standardı sağlayan bir ücret tabanı oluşturmaktır. Bu anlamda, bölgesel asgari ücretin belirlenme süreci ülkeler ve bölgeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Bununla birlikte, bölgesel asgari ücretlerin belirlenmesinde çoğunlukla dikkate alınan faktörler ve yöntemler şu şekilde sıralanabilir:

- **Yaşam Maliyeti:** Yaşam maliyeti, bölgesel asgari ücretin belirlenmesinde kilit bir faktördür. Belirli bir bölgedeki konut, gıda, sağlık, ulaşım ve diğer temel mal ve hizmetler gibi temel ihtiyaçların fiyatlarının değerlendirilmesini içermektedir. Yaşam maliyetleri hakkında veri toplamak için çeşitli endeksler ve anketler kullanılabilir.
- **Ekonomik Faktörler:** Bölgenin ekonomik koşulları da dikkate alınmaktadır. Buna verimlilik seviyeleri, enflasyon oranları, işsizlik oranları, kişi başına düşen GSYİH ve genel ekonomik büyüme gibi faktörler dahildir. Amaç, çalışanlar için adil ücretler sağlamak ile bölgedeki işletmelerin ekonomik yaşayabilirliğini/ sürdürülebilirliğini sağlamak arasında bir denge kurmaktır.
- **Paydaşların Katılımı:** Bölgesel asgari ücret tartışmaları çerçevesinde işçi ve işveren örgütleri ile ilgili diğer kuruluşlar ve paydaşlarla sık sık istişare yapılmalıdır. Bu istişareler, farklı bakış açılarının dikkate alınması için bir fırsat sağlayacak ve bölgesel asgari ücretin hem işçilerin hem de işverenlerin çıkarlarını yansıtmalarını sağlamaya yardımcı olacaktır.
- **Yasal Çerçeve:** Ülkedeki mevzuat çerçevesi bölgesel asgari ücretin belirlenmesinde rol oynamaktadır. Bu anlamda, ilgili mevzuatın, bölgesel düzeyde asgari ücretin belirlenmesinde dikkate alınacak süreci, kriterleri ve faktörleri tanımlaması gerekmektedir.
- **Hükümetin Karar Alma Süreci:** Bölgesel asgari ücret genellikle hükümetler veya ilgili bakanlıklar tarafından belirlenmektedir. Söz konusu belirleyiciler, karar vermeden önce yukarıda belirtilen faktörleri de göz önünde bulundurabilir, araştırma yapabilir, verileri analiz edebilir ve sosyal ve siyasi hususları dikkate alabilir.

Diğer taraftan, yukarıda sayılan her bir faktöre verilen ağırlığın, ülkeler ve bölgeler arasında farklılık gösterebileceğini unutmamak gerekir. Ayrıca, ekonomik koşullar ve yaşam maliyetlerindeki değişiklikleri hesaba katmak için bölgesel asgari ücretlerde periyodik incelemeler ve ayarlamaların yapılması da yararlı olacaktır.

3.3. Bölgesel Asgari Ücret Uygulamasının Avantajları

Adil ve eşitlikçi bir toplum arayışında, bölgesel asgari ücretin uygulanması büyük umut vaat etmektedir. Ulusal asgari ücret bir standart oluştururken, yaşam maliyetleri ve ekonomik koşullardaki bölgesel farklılıklar daha hassas bir yaklaşım gerektirmektedir. Asgari ücret politikaları belirli bölgelere göre uyarlanarak adil bir ücretlendirme yapılabilir, yerel ekonomiler güçlendirilebilir ve çalışanların yaşam standartları ulusal düzeyde iyileştirilebilir.

Bölgesel asgari ücret uygulamasının avantajları şu şekilde sıralanabilir:

- **Yaşam Maliyeti Eşitsizliklerinin Giderilmesi:** Hayat pahalılığı bir bölgeden diğerine önemli ölçüde farklılık gösterebilmekte, bu da çalışanlar için genellikle ekonomik fırsatlarda adaletsizliğe yol açmaktadır. Bölgesel asgari ücretin uygulanması, bu farklılıkları kabul ederek aradaki uçurumu kapatmak için bir mekanizma sağlamaktadır. Ücret tabanlarının yerel yaşam maliyetlerine göre belirlenmesi sayesinde işçiler konut, sağlık ve eğitim gibi temel mal ve hizmetleri karşılayabilmekte ve böylece yaşam kalitelerini artırabilmektedirler.
- **Ekonomik İstikrarın Teşvik Edilmesi:** Bölgesel asgari ücret politikaları, yerel ekonomileri katalize ederek ekonomik istikrarı teşvik edebilmektedir. Ücretlerin bölgesel ekonomik koşullarla uyumlu hale getirilmesiyle, çalışanlar daha fazla harcanabilir gelire sahip olabilmektedir. Bu şekilde artan satın alma gücü, yerel mal ve hizmetlere olan talebi canlandırarak işletmelere fayda sağlamakta ve ekonomik büyümeyi tetiklemektedir. Bölgesel asgari ücretlerin, bu bakımdan istihdam olanaklarının ve ekonomik refahın arttığı olumlu bir döngü teşvik edilebileceğini ve *geride kalmış* kategoride sınıflanan bölgeleri yeniden canlandırabileceğini söylemek mümkündür.
- **Adil Rekabetin Desteklenmesi:** Bölgesel bir asgari ücretin uygulanması, farklı ekonomik bölgelerde faaliyet gösteren işletmeler için oyun alanını eşitlemeye destek olacaktır. Bu bakımdan, bölgesel asgari ücretler, işgücü maliyetlerinin daha düşük olduğu bölgelerden kaynaklanan haksız rekabet riskini azaltarak, işçi haklarını ve ekonomik kalkınmayı baltalayabilecek dibe doğru yarışı önleyecektir. Bölgesel bir yaklaşım adil rekabeti teşvik ederek işletmelerin maliyetleri düşürebilmek amacıyla ucuz işgücüne yönelmeleri yerine rekabet güçleri, yenilikçilikleri ve kalitelerine dayalı olarak gelişebilmelerini sağlayacaktır.
- **Çalışanların Güçlendirilmesi:** Bölgesel asgari ücret uygulaması, coğrafi konumdan bağımsız olarak emeğin adil bir şekilde ödüllendirilmesi gerektiği ilkesini benimsemektedir. Söz konusu yaklaşım, çalışanların saygınlığını artıracak, moral ve motivasyonlarını yükseltecek ve çalışma yaşamında sosyal adalet duygusunun güçlenmesine katkı sağlayacaktır.
- **Sosyal Kapsayıcılığa Katkı Sunulması:** Bölgesel asgari ücretin uygulanması, daha geniş kapsamlı sosyal içerme çabalarıyla uyumludur. Farklı bölgelerdeki çalışanların, özellikle de coğrafi, sosyal veya ekonomik faktörler nedeniyle ötekileştirilenlerin

karşılaştığı benzersiz zorlukları kabul eden bu yaklaşımda, ücretlerin bölgesel yaşam koşullarına uygun şekilde yükseltilmesi ve gelir eşitsizliklerinin azaltılması yoluyla kapsayıcılığı teşvik etmekte ve yukarı doğru sosyal hareketlilik için fırsat sağlamaktadır. Bu durum, tüm bölgelerden bireylerin gelişmek ve başarılı olmak için eşit şansa sahip olduğu daha uyumlu bir topluma katkıda bulunacaktır.

Bölgeler arasındaki farklı ekonomik gerçekleri kabul ederek, hiçbir çalışanın geride kalmamasını sağlama ve çalışanlara makul bir ücret kazanma fırsatı sunma esasına dayanan bölgesel asgari ücretin uygulanması, daha adil ve daha müreffeh bir toplum inşa etme yolunda atılacak önemli bir adım olabilecektir. Asgari ücretlerin belirlenmesinde bölgesel yaklaşım, sadece hayat pahalılığındaki eşitsizlikleri gidermekle kalmayacak, aynı zamanda yerel ekonomileri canlandıracak, adil rekabete, çalışanları güçlendirmeye ve sosyal içermeye teşvik edecektir.

Kutu 5. İşçi sendikalarının bölgesel asgari ücrete yaklaşımı

İşçi sendikalarının bölgesel asgari ücret uygulamasına yönelik endişeleri şu şekilde sıralabilir:

- Asgari ücretin bölgelere göre farklılaşan düzeylerde belirlenmesi, asgari ücretin genel felsefesine aykırıdır. Asgari ücretin temel amacı, çalışanların daha düşük ücretlere karşı korunması ve rekabetin çalışanların haklarının ihlal edilmesi üzerinden yapılmasını önlemektir.
- Bölgesel asgari ücret uygulaması, Anayasanın eşitlik ve adaletli ücret ilkelerine aykırıdır.
- Söz konusu model, asgari ücretin tespitinde devletin rolünü azaltacak ve tutarın tespitinde işveren lehine bir sürecin gelişmesine yol açabilecektir.
- Bölgesel asgari ücret uygulaması, işyerleri ve iller/ bölgeler arasındaki haksız rekabet sorunlarını artıracaktır.
- Söz konusu uygulama asgari ücret düzeyinin daha yüksek belirlendiği illerdeki/ bölgelerdeki işyerlerinin daha düşük belirlendiği illere/bölgelere taşınmasına yol açabilecektir.
- Özellikle emek-yoğun sanayilerde işlerin taşınması halinde gelişmiş illerdeki istihdamın azalması riski ile karşılaşılabilir.
- Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) için haksız rekabet çok daha yıkıcı olacaktır.
- Uygulama, az gelişmiş illere etkin ve verimsiz, dolayısıyla sürdürülemez yatırımların yapılmasına ve ulusal ekonomide kaynak israfına da neden olabilecektir.
- Bölgesel asgari ücret uygulamasına geçilmesinin en önemli riski, net asgari ücretin azalmasına yol açabileceğidir.
- Asgari ücretin daha düşük düzeyde belirlendiği bölgelerden diğer bölgelere yönelen

göç yoğunluğu artabilecektir.

- Aynı işverenin farklı bölgelerdeki işyerlerinde çalışan ve aynı işi yapan işçileri arasında eşitsizlik doğacaktır.
- Bölgesel asgari ücret uygulaması, çalışanların bölgeler itibarıyla daha da yoksullaştırılmasına neden olabilecektir.
- Anayasanın eşitlik ilkesine uygunluğu da tartışmalı olan bölgesel asgari ücreti benimsemek yerine, daha az gelişmiş illerde/bölgelerde asgari ücret üzerindeki vergi ve SGK prim yükünden daha fazla indirim yapılması yöntemi benimsenmelidir.

4. BÖLGESEL FARKLILIKLAR

4.1. Gelir Düzeyi

TÜİK tarafından 2022 Aralık ayında yayınlanan “İl Bazında Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2021” çalışmasına göre, bölgeler itibariyle gelir farklılıklarının, fiyat düzeyi farklılıklarından daha fazla olduğu görülmektedir.2021 yılında fert başına gelir Türkiye genelinde 9.952 dolar iken, TR11 (İstanbul) Bölgesinde 15.666 dolar, TRC3 (Siirt, Batman, Mardin, Şırnak) Bölgesinde ise 4.864 dolardır. Türkiye genelinde Fert Başına Gelir Düzeyi 100 iken, bu değer TR11 (İstanbul) Bölgesinde 157,4, TRC3 (Siirt, Batman, Mardin, Şırnak) Bölgesinde ise 48,9’dur. TR11 Bölgesinde fert başına gelir, TRC3 Bölgesindeki fert başına gelirden 3,2 kat daha yüksektir.

Tablo 4 Seçilmiş Bölgeler İtibariyle Gelir Göstergeleri (2021)

	Türkiye Geneli	TR11 (İstanbul)	TR31 (İzmir)	TR51 (Ankara)	TRC3 (Siirt, Batman, Mardin, Şırnak)
1.Fert Başına Gelir (\$)	9.952	15.666	11.668	13.020	4.864
2.Fert Başına Gelir Düzeyi	100,0	157,4	117,2	130,8	48,9
3.Düzeltilmiş Fert Başına Gelir Düzeyi	100,0				
4.Gayri Safi Katma Değer Payları	100,0	30,4	6,4	9,2	1,4
5.Gayri Safi Katma Değerin Dağılımı	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tarım	6,2	0,1	4,3	1,7	11,5
Sanayi	29,1	21,0	36,0	21,3	17,1
Hizmetler	64,7	78,9	59,7	77,0	71,5

Kaynak: TÜİK

Üç büyük il başta olmak üzere gelişmiş yörelerde fert başına gelir düzeyi, Türkiye ortalamasının önemli ölçüde üzerinde bulunmaktadır. Genelde bu il ve bölgelerde, ekonomik faaliyetler hizmetler ve sanayi sektörleri yoğunken, tarım sektörü daha sınırlı bir ağırlığa sahiptir. TR11 (İstanbul) Bölgesinde, Türkiye gayri safi katma değerinin yüzde 30,4’ü gibi yüksek bir oran görülürken, bu veri TRC3 bölgesi için yüzde 1,4’dür.

Tablo 5 Hanehalkı Tüketim Harcamalarının Türlerine Göre Dağılımı, 2003-2019

	TR11 (İstanbul)	TR31 (İzmir)	TR51 (Ankara)	TRC3 (Siirt, Batman, Mardin, Şırnak)
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	15,9	18,5	18,3	29,2
Alkollü İçecekler ve Tütün	3,5	4,8	4,0	5,2
Giyim ve Ayakkabı	4,3	4,5	4,7	7,6
Konut	28,6	27,6	24,5	20,0
Ev Eşyası	5,7	5,9	6,1	5,4
Sağlık	2,6	2,1	1,7	1,6
Ulaştırma	16,8	16,4	19,8	14,8
Haberleşme	3,7	3,4	4,1	3,9
Eğlence ve Kültür	3,4	3,1	3,1	2,2
Eğitim	3,7	2,6	3,0	0,8
Lokanta ve Oteller	7,6	7,1	6,5	6,1
Çeşitli Mal ve Hizmetler	4,0	3,9	4,4	3,2

Kaynak: TÜİK, 2020 (2021 ve sonrasında bölgesel veriler yayınlanmamıştır)

Gelir: Hanehalkı ya da fert açısından üretime yapılan katkı karşılığında belirli bir sürede elde edilen değerlerin toplamı olarak tanımlanabilmektedir. Hanehalkı geliri, emek karşılığı alınan ücret ve maaşlar şeklinde, toprak kirası (rant), sermaye geliri (faiz) veya teşebbüs geliri (kar) şeklinde olabilmektedir.

Hanehalkı kullanılabilir net geliri: Hanehalkındaki her bir ferdin elde ettiği kişisel yıllık kullanılabilir gelirlerin toplamı (maaş-ücret, yevmiye, müteşebbis geliri ile emekli maaşı, dul-yetim aylıkları ve yaşlılara yapılan ödemeler, karşılıksız burs vb. faaliyet ve faaliyet dışı aynı veya nakdi gelirlerin toplamı) ile hane bazında elde edilen yıllık gelirlerin (gayrimenkul kira geliri, haneye yapılan karşılıksız yardımlar, 15 yaşın altındaki fertlerin elde ettiği gelirler vb.) toplamından, gelir referans döneminde ödenen vergiler ve diğer hane veya kişilere yapılan düzenli transferler düşüldükten sonra hanehalkı kullanılabilir gelirine ulaşılmaktadır.

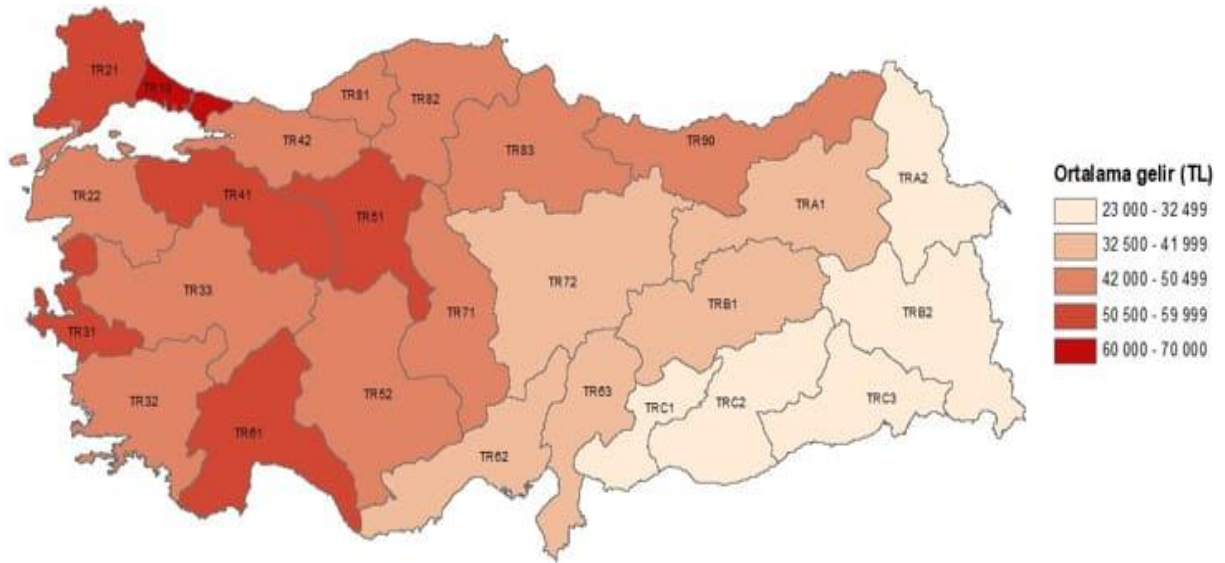
Eşdeğerlik ölçeği / eşdeğer hanehalkı geliri: Günümüzde gelir eşitsizliği bireysel gelirler arasındaki farklardan yola çıkılarak ölçülmektedir. Bu nedenle de hanehalkı düzeyinde toplanan gelirlerin bireysel gelirlere dönüştürülmesi gerekmektedir. Bunu, toplam hane gelirini, haneyi oluşturan fert sayısına bölerek yapmak doğru olmayacaktır. Bu hesaplamada, hanelerin yetişkin-çocuk bileşimlerindeki farklılıkları dikkate almak gerekmektedir. Çünkü bilimsel olarak çocuklar yetişkinlere göre daha az tüketmektedirler. Buna göre, eşdeğerlik

ölçeği olarak adlandırılan katsayılar kullanılarak her bir hanehalkı büyüklüğünün kaç yetişkine (eşdeğer fert sayısına) denk olduğu hesaplanmaktadır. Hanehalkı toplam yıllık kullanılabilir geliri hanehalkının eşdeğer hanehalkı büyüklüğüne bölünerek, o hanehalkı için eşdeğer fert başına düşen diğer ifadeyle eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri hesaplanmaktadır.

Bu araştırmada, hanehalkındaki referans kişi için “1”, 14 yaş ve üzerindeki tüm fertler için “0,5” ve 14 yaşın altındaki tüm fertler için “0,3” katsayısı ile çarpılarak hesaplandığı OECD ölçeği kullanılmıştır.

Eşdeğerlik ölçeği farklı büyüklük ve bileşimlerdeki hanehalkları arasında karşılaştırmalara imkan sağlamaktadır. Gelir dağılımı eşitsizlik göstergelerinin (gini katsayısı, yüzdelik grupların analizi vb.) ve yoksulluk sınırının belirlenmesinde eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirleri kullanılarak daha doğru kıyaslamalar yapmak mümkündür.

Harita 1 Yıllık Ortalama Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Geliri (TL), 2022

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2022

Tablo 6 2022 Yılı Bölgeler İtibariyle Gelir ve Net Asgari Ücret Karşılaştırması

SN	Bölge	Hane Halkı Ortalama Kullanılabilir Geliri		Eşdeğer Ortalama Fert Geliri		Net Asgari Ücret/Hane Halkı Kul. Geliri (%)	Net Asgari Ücret/Eşdeğer Fert Geliri (%)
		TL	Endeks	TL	Endeks		
	TR Türkiye	98.416	100,0	48.642	100,0	51,86	104,93
1	TR10 (İstanbul)	140.005	142,3	69.904	143,7	36,46	73,02
2	TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	100.113	101,7	55.740	114,6	50,98	91,57
3	TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	76.244	77,5	46.162	94,9	66,94	110,57
4	TR31 (İzmir)	108.527	110,3	59.272	121,9	47,03	86,11
5	TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	84.560	85,9	50.014	102,8	60,36	102,05
6	TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)	80.091	81,4	42.430	87,2	63,73	120,30
7	TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	104.195	105,9	54.433	111,9	48,99	93,77
8	TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	96.471	98,0	47.575	97,8	52,91	107,29
9	TR51 (Ankara)	117.341	119,2	59.798	122,9	43,50	85,36
10	TR52 (Konya, Karaman)	92.393	93,9	45.672	93,9	55,24	111,76
11	TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	95.323	96,9	52.782	108,5	53,54	96,70
12	TR62 (Adana, Mersin)	80.693	82,0	41.141	84,6	63,25	124,06
13	TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	66.638	67,7	32.700	67,2	76,59	156,09
14	TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	82.391	83,7	43.745	89,9	61,95	116,68
15	TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	85.044	86,4	40.767	83,8	60,02	125,20
16	TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	80.385	81,7	44.054	90,6	63,50	115,86
17	TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	78.373	79,6	42.833	88,1	65,13	119,16
18	TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	84.022	85,4	43.008	88,4	60,75	118,68
19	TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	87.202	88,6	45.680	93,9	58,53	111,74
20	TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	76.770	78,0	35.302	72,6	66,48	144,58
21	TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	68.214	69,3	27.659	56,9	74,82	184,53
22	TRB1 (Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli)	69.441	70,6	33.193	68,2	73,50	153,77
23	TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri)	65.352	66,4	23.063	47,4	78,10	221,31
24	TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	71.385	72,5	31.186	64,1	71,50	163,67
25	TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	69.492	70,6	24.462	50,3	73,45	208,65
26	TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	71.851	73,0	25.038	51,5	71,04	203,85

Kaynak: TÜİK Gelir Dağılım İstatistikleri 2023

(Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre sıralı yüzde 20'lik gruplar itibarıyla yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin dağılımı,

(Verilerin açıklandığı dönem net asgari ücret:4.253,40 TL, 12 aylık: 51.040,80 TL)

TÜİK tarafından açıklanan hane halkı kullanılabilir geliri ve eşdeğer fert başına gelir de bölgeler itibariyle önemli bir farklılaşma göstermektedir. 2022 yılında Türkiye genelinde, hanehalkı ortalama kullanılabilir geliri 98.416 TL, eşdeğer fert başına gelir ise 48.642 TL'dir.

Bu büyüklükler, TR1 (İstanbul) bölgesinde, sırasıyla, 140.005 TL ve 69.904 TL iken, TRC3 (Siirt, Batman, Mardin, Şırnak) bölgesinde, 71.851 TL ve 25.038 TL'dir.

2022 yılında Türkiye genelinde, yıllık net asgari ücretin hanehalkı kullanılabilir gelirin oranı yüzde 44,19, eşdeğer fert başına gelire oranı ise yüzde 90,67 olmuştur. Ortalama hane büyüklüğü bölgeler itibarıyla önemli ölçüde değiştiğinden, net asgari ücretin eşdeğer fert başına gelire oranı bölgelere göre önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Nitekim net asgari ücretin eşdeğer fert başına gelire oranı, TR1 (İstanbul) bölgesinde yüzde 65,51 iken, bu oran TRC3 (Güneydoğu Anadolu) bölgesinde yüzde 183,86'ya yükselmektedir.

Son yapılan araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'de yıllık ortalama eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri 2022 yılında 48 bin 642 TL iken, İBBS 2. Düzey bölgeleri itibarıyla en yüksek olduğu bölge 69 bin 904 TL ile TR10 (İstanbul) bölgesi oldu. Bu bölgeyi, 59 bin 798 TL ile TR51 (Ankara) bölgesi ve 59 bin 272 TL ile TR31 (İzmir) bölgesi izlemiştir. En düşük yıllık ortalama eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri ise 23 bin 063 TL ile TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgesinde gerçekleşmiştir.

4.2. Yatırım Teşvik Düzeyi

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından;

- Cari açığın azaltılması amacıyla ithalat bağımlılığı yüksek olan ara malı ve ürünlerin üretiminin artırılması,
- Teknolojik dönüşümü sağlayacak yüksek ve orta-yüksek teknoloji içeren yatırımların desteklenmesi,
- En az gelişmiş bölgelere sağlanan yatırım desteklerinin artırılması,
- Bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması,
- Destek unsurlarının etkinliğinin artırılması,
- Kümelenme faaliyetlerinin desteklenmesi.

Amacıyla ülkemiz genelinde yatırım teşvik sistemi uygulanmaktadır. Bu teşvikler öncelikle, iller arasındaki gelişmişlik farkını azaltmayı, illerin üretim ve ihracat potansiyellerini artırmayı hedefler (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yatırım Teşvik Uygulamaları, Temmuz 2023).

Tablo 7 Yatırım Teşvik Bölgelerinin İllere Göre Dağılımı

1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
Ankara	Aydın	Adana	Afyonkarahisar	Bayburt	Adıyaman
Antalya	Balıkesir	Burdur	Aksaray	Çankırı	Ağrı
Bursa	Bilecik	Düzce	Amasya	Erzurum	Ardahan
Eskişehir	Bolu	Gaziantep	Artvin	Giresun	Batman
İstanbul	Çanakkale	Karaman	Bartın	Gümüşhane	Bingöl
İzmir	Denizli	Kırıkkale	Çorum	Kahramanmaraş	Bitlis
Kocaeli	Edirne	Kütahya	Elâzığ	Kilis	Diyarbakır
Muğla	Isparta	Mersin	Erzincan	Niğde	Hakkâri
Tekirdağ	Karabük	Samsun	Hatay	Ordu	Iğdır
	Kayseri	Trabzon	Kastamonu	Osmaniye	Kars
	Kırklareli	Rize	Kırşehir	Sinop	Mardin
	Konya	Uşak	Malatya	Tokat	Muş
	Manisa	Zonguldak	Nevşehir	Tunceli	Siirt
	Sakarya		Sivas	Yozgat	Şanlıurfa
	Yalova				Şırnak
					Van
9 İL	15 İL	13 İL	14 İL	14 İL	16 İL

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yatırım Teşvik Uygulamaları, Temmuz 2023

Tablo 7’de ülkemizde uygulanan teşvik sisteminde illerin bölgelere göre dağılımı listelenmiştir. Aşağıda ise 2001 yılından 2023 Şubat sonuna kadar 6 teşvik bölgesi için düzenlenen yatırım teşvik belge adetleri, sabit yatırım tutarları ve istihdam sayıları verilmektedir.

Tablo 8 01.01.2001- 28.02.2023 Tarihleri Arasında Düzenlenen Yatırım Teşvik Belgeleri

Bölgesi	Belge Adedi	Sabit Yatırım Tutarı (Milyon TL)	İstihdam
1. Bölge	43.352	1.343.793	1.497.074
2. Bölge	19.447	607.271	597.880
3. Bölge	15.125	501.468	433.365
4. Bölge	10.315	220.997	328.966
5. Bölge	8.072	179.314	280.586
6. Bölge	10.555	117.137	584.925
Muhtelif Bölge	424	118.004	35.032
Genel Toplam	107.290	3.087.983	3.757.828

Kaynak: TÜİK

4.3. İstihdam Düzeyi

Fiyat ve gelir düzeyine benzer şekilde, işgücü piyasalarına ilişkin göstergelerde de bölgeler itibariyle önemli ölçüde farklılık gözlenmektedir. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması Düzey-2 bazında istihdamın yapısı hakkındaki bilgiler, TÜİK tarafından yayınlanan “İşgücü İstatistikleri, 2022” adlı dokümanda yer almaktadır. İstihdamın sektörel dağılımı incelendiğinde, tarım sektörünün payının az gelişmiş bölgelerde genelde daha yüksek olduğu görülmektedir. Nitekim TR11 (İstanbul), TR51 (Ankara) ve TR31 (İzmir) Bölgelerinde, tarım istihdamının toplam istihdam içindeki payı, sırasıyla, yüzde 0,6 yüzde 3,1 ve yüzde 7,4’tür. Az gelişmiş yöreler içinde, tarım istihdamının en düşük olduğu bölge, yüzde 19,6 ile TRC3 (Siirt, Batman, Mardin, Şırnak) bölgesidir.

Tablo 9 İşgücü İstatistikleri, 2022

	Türkiye Geneli	TR11 (İstanbul)	TR31 (İzmir)	TR51 (Ankara)	TRC3 (Siirt, Batman, Mardin, Şırnak)
15+ Yaş Nüfusu	64.679	12.460	3.660	4.552	1.512
İstihdam	30.752	6.279	1.731	2.147	511
İşgücüne Katılım Oranı	53,1	56,1	54,4	53,7	41,5
İşsizlik Oranı (%)	10,4	10,2	13,0	12,1	18,5
İstihdam Oranı (%)	47,5	50,4	47,3	47,2	33,8
İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tarım	15,8	0,6	7,4	3,1	19,6
Sanayi (İnşaat Dâhil)	27,7	31,5	32,4	25,4	23,1
Hizmetler	56,5	68,0	60,2	71,4	57,2

Kaynak: TÜİK

2022 yılında Türkiye genelinde yüzde 53,1 olan işgücüne katılım oranı, TR11 (İstanbul) Bölgesinde yüzde 56,1 TRC3 (Siirt, Batman, Mardin, Şırnak) Bölgesinde ise yüzde 41,5’tir.

İşsizlik oranı, istihdamın sektörel dağılımına bağlı olarak, bölgeler itibariyle önemli ölçüde farklılaşmaktadır. 2022 yılında, Türkiye genelinde işsizlik oranı yüzde 10,4’tür. İşsizlik oranı, TR11 (İstanbul) Bölgesinde yüzde 10,2 TRC3 (Siirt, Batman, Mardin, Şırnak) Bölgesinde ise yüzde 18,5 olarak verilmiştir.

4.4. Mevcut Asgari Ücret ve Bölgesel Asgari Ücret Uygulama Alternatifleri

4.4.1. Birinci Alternatif

2023 yılının ikinci yarısında geçerli olacak brüt asgari ücret tutarı 13.414 lira, net asgari ücret tutarı 11.402,32 lira olarak belirlenmiştir. SGK Primi %15,5 (İşveren Payı) 2.079,25 lira ve İşveren İşsizlik Sigorta Fonu 268,29 lira olacak şekilde İşveren Toplam Maliyeti ise 15.762,04 lira olmuştur.

Bölgesel Asgari Ücret modeli için önerilen ilk yaklaşımda, asgari ücret tespit komisyonu tarafından belirlenecek bölgesel asgari ücretin alt ve üst sınırları için farklı alternatifler söz konusu olabilir. Asgari ücretin alt ve üst sınırları arasında önemli bir farklılık oluşturularak üretim ve yatırımların az gelişmiş bölgelere yönlendirilmesi, bölgesel gelişme politikaları açısından olumlu değerlendirilebilir. Ancak, az gelişmiş bölgelerde mevcut asgari ücretin aşırı ölçüde düşürülmesi konusunda taraflar arasında uzlaşma sağlama imkânı sınırlı iken sosyal ve siyasi sorunlar oluşturma olasılığı da bulunmaktadır. Gelişmiş yöreler için asgari ücretin önemli ölçüde yükseltilmesi ise ülkenin genel rekabet gücü açısından sorun oluştururken, hedeflenenin aksine gelişmiş yörelere göçü teşvik edici bir unsur da olabilir.

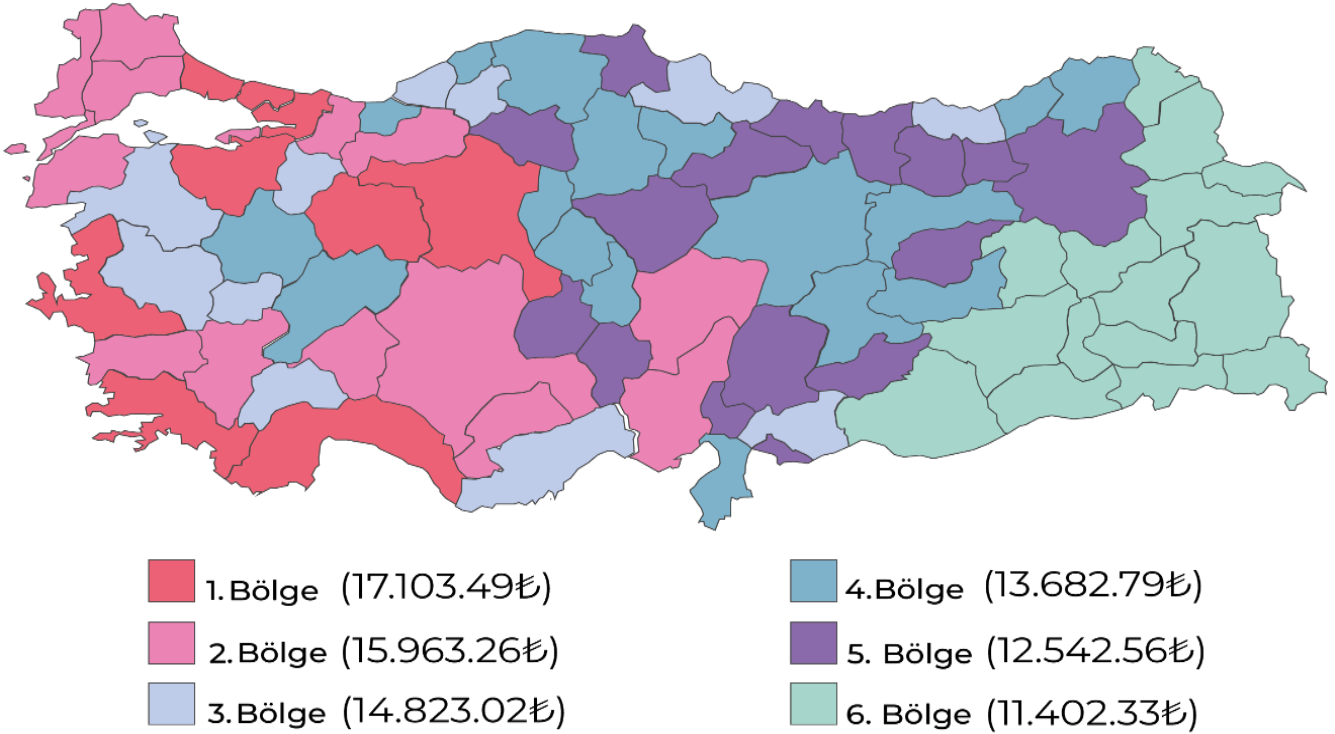
Yukarıda anlatılan sakıncaları kısmen gidermek amacıyla, “**Yatırım Teşvik Bölgelerinin İllere Göre Dağılımı**” esas alınmış; Yatırım Teşvik Sistemi Bölgesel Teşvik Uygulamalarındaki “Yatırıma Katkı Oranları” oranları göz önünde bulundurularak bölgeler arasında ortalama %10'luk artış oranının uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda; açıklanan asgari ücretin 6. Bölgede bulunan illeri kapsamı, asgari ücretin; 5. Bölgede %10, 4. Bölgede %20, 3. Bölgede %30, 2. Bölgede %40, 1. Bölgede %50 fazla uygulanması öngörülmüştür. Bu yaklaşımda, tüm bölgeler için vergi ve prim oranlarına ilişkin uygulamaların aynen sürdürüleceği varsayılmıştır.

Yatırım teşvik bölgelerine göre ortaya konan alternatif asgari ücret Tablo 10'da verilmekte olup, Harita 1'de ülke genelindeki gösterimi harita üzerinde gösterilmektedir.

Tablo 10 Mevcut Asgari Ücret ve 1. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay)

	Mevcut Asgari Ücret	I. Y a k l a ş ı m					
		6. Bölge	5. Bölge	4. Bölge	3. Bölge	2. Bölge	1. Bölge
İ Ş Ç İ		Eşit	10%	20%	30%	40%	50%
1. BRÜT ASGARİ ÜCRET	13.414,50	13.414,50	14.755,95	16.097,40	17.438,85	18.780,30	20.121,75
SGK Primi-İşçi Kesintisi (%14)	1.878,03	1.878,03	2.065,83	2.253,64	2.441,44	2.629,24	2.817,05
İşsizlik Sigortası Kesintisi (%1)	134,15	134,15	147,56	160,97	174,39	187,80	201,22
Gelir Vergisi (%15)			-	-	-	-	-
Damga Vergisi (%0,66)			-	-	-	-	-
2. TOPLAM İŞÇİ KESİNTİLERİ	2.012,18	2.012,18	2.213,39	2.414,61	2.615,83	2.817,05	3.018,26
3. NET ASGARİ ÜCRET	11.402,33	11.402,33	12.542,56	13.682,79	14.823,02	15.963,26	17.103,49
4.Asgari Geçim İndirimi (Bekâr)			-	-	-	-	-
5. NET ASGARİ ÜCRET	11.402,33	11.402,33	12.542,56	13.682,79	14.823,02	15.963,26	17.103,49
İ Ş V E R E N			-	-	-	-	-
1. BRÜT ASGARİ ÜCRET	13.414,50	13.414,50	14.755,95	16.097,40	17.438,85	18.780,30	20.121,75
SGK Primi-İşveren Kes.(%19,5)	2.079,25	2.079,25	2.287,17	2.495,10	2.703,02	2.910,95	3.118,87
SGK Prim İndirimi (5 Puan)			-	-	-	-	-
İşsizlik Sigortası Kesintisi (%2)	268,29	268,29	295,12	321,95	348,78	375,61	402,44
2. TOPLAM YÜKLER	2.347,54	2.347,54	2.582,29	2.817,05	3.051,80	3.286,55	3.521,31
3. İŞVERENE MALİYET	15.762,04	15.762,04	17.338,24	18.914,45	20.490,65	22.066,85	23.643,06

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak KOSAM tarafından hazırlanmıştır.

Harita 2 1. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay)

4.4.2. İkinci Alternatif

Kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi, yerel kaynakların etkin kullanımını sağlamak amacıyla bölgedeki kamu ve sivil toplum aktörlerine mali ve teknik destek vermek üzere ülkemiz coğrafyası 26 farklı bölgede değerlendirilmiş olup Kalkınma Ajansları tarafından bu bölgelerde hizmetler verilmektedir.

Devlet tarafından açıklanan asgari ücretin, gelir düzeyi en düşük bölgeyi kapsamak üzere uygulandığı ve hane halkı ortalama kullanılabilir gelire göre diğer bölgelerde uygulanması tavsiye edilen asgari ücret tutarları aşağıdaki tablodaki gibidir.

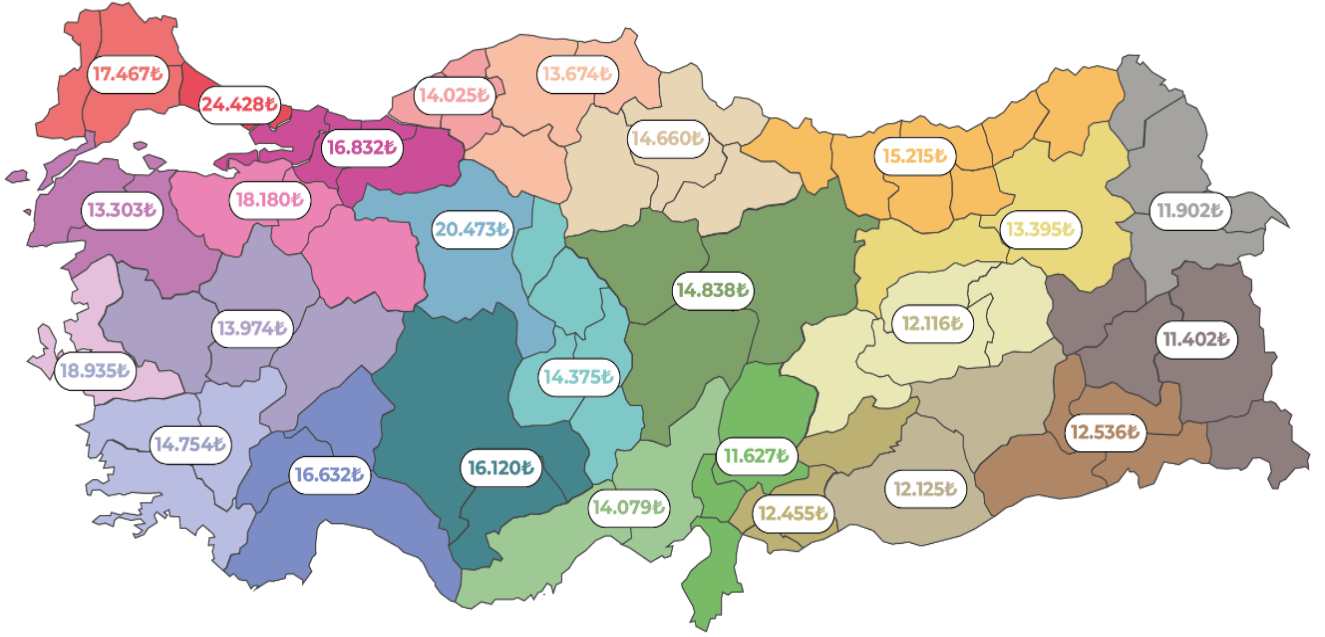
Tablo 11 Mevcut Asgari Ücret ve 2. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay)

Bölge	Hane Halkı Ortalama Kullanılabilir Geliri		Hane Halkı Ortalama Kullanılabilir Geliri Asgari Ücret (TL)
	TL	Endeks	
TR10 (İstanbul)	140.005	142,3	24.428
TR51 (Ankara)	117.341	119,2	20.473
TR31 (İzmir)	108.527	110,3	18.935
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	104.195	105,9	18.180
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	100.113	101,7	17.467
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	96.471	98,0	16.832
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	95.323	96,9	16.632
TR52 (Konya, Karaman)	92.393	93,9	16.120
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	87.202	88,6	15.215
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	85.044	86,4	14.838
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	84.560	85,9	14.754
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	84.022	85,4	14.660
TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	82.391	83,7	14.375
TR62 (Adana, Mersin)	80.693	82,0	14.079
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	80.385	81,7	14.025
TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)	80.091	81,4	13.974
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	78.373	79,6	13.674
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	76.770	78,0	13.395
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	76.244	77,5	13.303
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	71.851	73,0	12.536
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	71.385	72,5	12.455
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	69.492	70,6	12.125
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	69.441	70,6	12.116
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	68.214	69,3	11.902
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	66.638	67,7	11.627
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	65.352	66,4	11.402

Kaynak: TÜİK 2023 Gelir Dağılım İstatistikleri kullanılarak KOSAM tarafından hazırlanmıştır

Tablo 11’de ve Harita 3’te görüldüğü gibi asgari ücretin 11.402 TL olduğu bir dönemde, hanehalkı ortalama kullanılabilir geliri en düşük bölgede de asgari ücret 11.402 TL iken en yüksek bölge olan İstanbul’da asgari ücret 24.428 TL olarak ortaya çıkmaktadır.

Harita 3 2. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay)

5. SONUÇ

Ülkemizdeki asgari ücretli çalışan oranı diğer ülkelere kıyasla daha yüksektir ve gün geçtikçe bu oran artmaya devam etmektedir. Asgari ücretin, bireylerin temel ihtiyaçlarını asgari düzeyde karşılayabilmesi, dolayısıyla açlık sınırının üstünde olması gerekmektedir. Covid-19 pandemisinde başlayan düzensiz enflasyon artışı günümüzde varlığını korumaya devam etmektedir. Enflasyonun belirli bir düzlemde gitmemesi, asgari ücretli sınıfın yoksullaşmasına neden olmaktadır. Yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin çözümü için uygulanan asgari ücret politikası yeterli olmamaktadır. Asgari ücretin tanımı itibarıyla, açlık sınırının belirlenmesinde hem ulusal hem bölgesel yoksulluk sınırının dikkate alınması gerekir.

Türkiye gibi sosyo-ekonomik farklılıkların yüksek olduğu ülkelerde, bölgeler arasında yatırım ve tüketim eşitsizlikleri bulunmaktadır. Özellikle ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi birbirinden belirgin bir biçimde farklı olan iller söz konusu olduğu zaman, bölgesel asgari ücret en rasyonel sistemi temsil etmektedir. Böylelikle yerel beklentilere, ödeme kapasitelerine, yaşam standartlarına ve genel gereksinimlere uygun bir asgari ücret belirlenebilmektedir.

Bu çalışmada; ülkemizdeki bölgelerin yatırım teşvik, gelir, hanehalkı tüketim harcamaları, eşdeğer hanehalkı geliri, istihdam düzeyi gibi verileri incelenerek iki çözüm önerisi öne sürülmüştür.

İlk alternatifte ülkedeki 6 yatırım teşvik bölgesi baz alınmış, halihazırda açıklanan asgari ücret 6. bölgenin ücreti olarak belirlenmiş ve sırasıyla diğer bölgelerde oransal yeni ücretler sunulmuştur.

İkinci alternatifte ise Kalkınma Ajansları için belirlenen 26 bölge özelinde hanehalkı gelirleri baz alınarak bir değerlendirme yapılmış ve her bir bölge için ayrı ayrı ücret önerilmiştir.

Ülkemiz sosyoekonomik dengesine katkı sağlayacak, gelir düzeyindeki farklılıkları giderecek, vergi gelirini arttıracak ve bölgesel kalkınmaya fayda sağlayacak model öneren bu çalışmanın, ülke genelinde asgari ücretli çalışan sayısının oranını azaltması da beklenmektedir.

KAYNAKLAR

Eurostat. (2022). <https://ec.europa.eu/eurostat>.

Eurostat. (2023). Minimum Wage Statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Minimum_wage_statistics#General_overview

Eurostat. (2023). Minimum wages statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics.

Gürsel, S., Uysal G., & Kökkızıl M. (2016). Asgari Ücret Etkisi Gençlerde ve Kadınlarda Yoğunlaşıyor. BETAM Araştırma Notu 16/190.

ILO. (2016). Minimum Wages Policy Guide. https://www.ilo.org/global/docs/WCMS_508566/lang--en/index.htm

ILO. (2020). Global Wage Report. International Labour Office • Geneva

Işık, E., Orhangazi, Ö., & Tekgüç, H. (2020). Heterogeneous Effects of Minimum Wage on Labor Market Outcomes: A Case Study From Turkey. IZA Journal of Labor Policy, 10(1).

Resmî Gazete. (2022). Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/12/20221229-13.pdf>.

Resmî Gazete. (2023). Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/06/20230624-4.pdf>.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2023). Yatırım Teşvik Uygulamaları, Temmuz 2023. <https://www.sanayi.gov.tr/destek-ve-tesvikler/yatirim-tesvik-sistemleri>.

TCMB. (2023). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Döviz Kurları. https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/kur2023_tr.html.

TÜİK. (2022). İşgücü İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2022-49390#:~:text=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC%202022%20y%C4%B1%C4%B1nda%20bir%20%C3%B6nceki,ise%20%35%2C1%20oldu..>

TÜİK. (2022). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581>.

TÜİK. (2022). Gelir Dağılımı İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2022-49745#:~:text=Toplam%20gelir%20i%C3%A7erisinde%20en%20y%C3%BCksek,g%C3%B6steren%20sosyal%20transfer%20geliri%20olu%C5%9Fturdu>

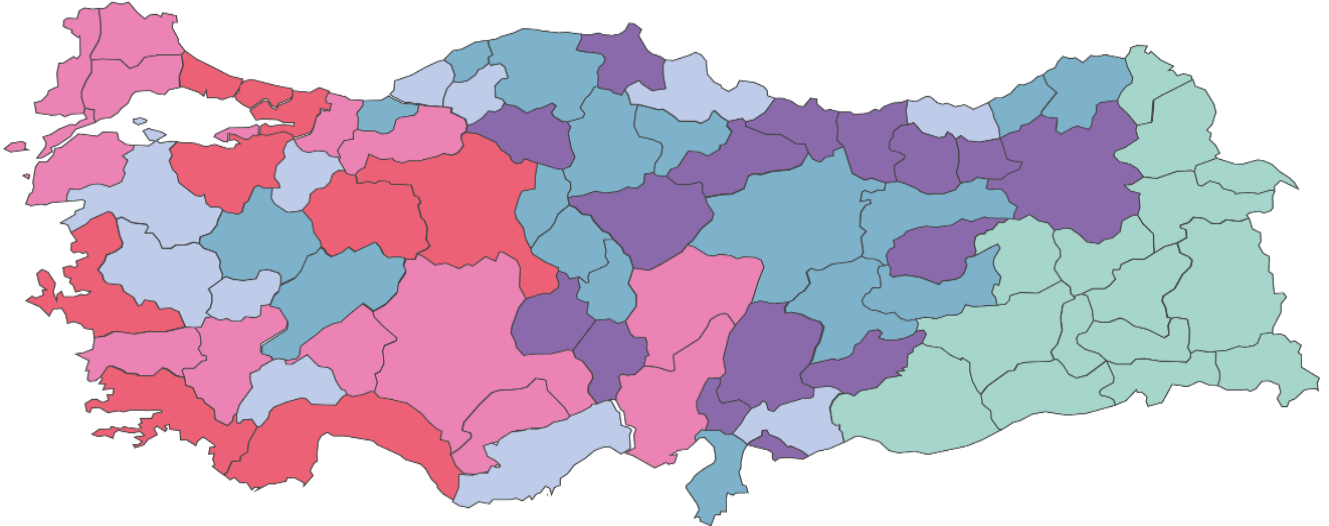
EK: 2024 Asgari Ücret Verileri ile Güncellenmiş Tablolar

1. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay)

	Mevcut Asgari Ücret	I. Y a k l a ş ı m (2024 Asgari Ücrete Göre)					
		6. Bölge	5. Bölge	4. Bölge	3. Bölge	2. Bölge	1. Bölge
İ Ş Ç İ		Eşit	10%	20%	30%	40%	50%
1. BRÜT ASGARİ ÜCRET	20.002,50	20.002,50	22.002,75	24.003,00	26.003,25	28.003,50	30.003,75
SGK Primi-İşçi Kesintisi (%14)	2.800,35	2.800,35	3.080,39	3.360,42	3.640,46	3.920,49	4.200,53
İşsizlik Sigortası Kesintisi (%1)	200,03	200,03	220,03	240,03	260,03	280,04	300,04
2. TOPLAM İŞÇİ KESİNTİLERİ	3.000,38	3.000,38	3.300,41	3.600,45	3.900,49	4.200,53	4.500,56
3. NET ASGARİ ÜCRET	17.002,13	17.002,13	18.702,34	20.402,55	22.102,76	23.802,98	25.503,19
5. NET ASGARİ ÜCRET	17.002,13	17.002,13	18.702,34	20.402,55	22.102,76	23.802,98	25.503,19
İ Ş V E R E N			-	-	-	-	-
1. BRÜT ASGARİ ÜCRET	20.002,50	20.002,50	22.002,75	24.003,00	26.003,25	28.003,50	30.003,75
SGK Primi-İşveren Kes.(%19,5)	3.100,39	3.100,39	3.410,43	3.720,47	4.030,50	4.340,54	4.650,58
İşsizlik Sigortası Kesintisi (%2)	400,05	400,05	440,06	480,06	520,07	560,07	600,08
2. TOPLAM YÜKLER	3.500,44	3.500,44	3.850,48	4.200,53	4.550,57	4.900,61	5.250,66
3. İŞVERENE MALİYET	23.502,94	23.502,94	25.853,23	28.203,53	30.553,82	32.904,11	35.254,41

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak KOSAM tarafından hazırlanmıştır.

1. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay)

1. Bölge	25.503,19 ₺
2. Bölge	23.802,98 ₺
3. Bölge	22.102,76 ₺

4. Bölge	20.402,55 ₺
5. Bölge	18.702,34 ₺
6. Bölge	17.002,13 ₺

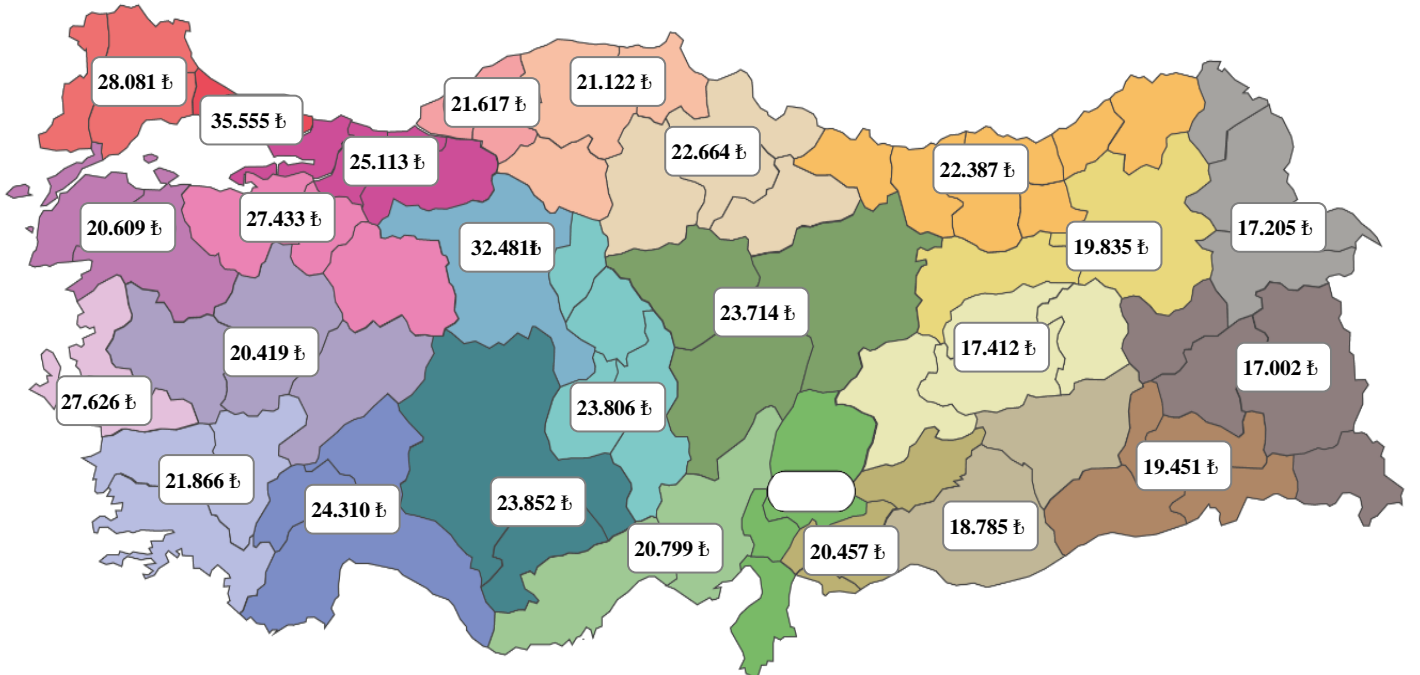
İkinci Alternatif

2. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay)

Bölge	Hane Halkı Ortalama Kullanılabilir Geliri		Asgari Ücret (TL)
	TL	Endeks	
TR10 (İstanbul)	140.005	142,3	35.555
TR51 (Ankara)	117.341	119,2	32.481
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	108.527	110,3	28.081
TR31 (İzmir)	104.195	105,9	27.626
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	100.113	101,7	27.433
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	96.471	98,0	25.113
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	95.323	96,9	24.310
TR52 (Konya, Karaman)	92.393	93,9	23.852
TR71 (Kırkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	87.202	88,6	23.806
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	85.044	86,4	23.714
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	84.560	85,9	22.664
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	84.022	85,4	22.387
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	82.391	83,7	21.866
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	80.693	82,0	21.617
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	80.385	81,7	21.122
TR62 (Adana, Mersin)	80.091	81,4	20.799
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	78.373	79,6	20.609
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	76.770	78,0	20.457
TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)	76.244	77,5	20.419
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	71.851	73,0	19.835
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	71.385	72,5	19.451
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	69.492	70,6	18.785
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	69.441	70,6	17.412
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	68.214	69,3	17.205
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	66.638	67,7	17.002
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	Deprem nedeni ile alan uygulaması yapılamamıştır		

Kaynak: TÜİK 2024 Gelir Dağılım İstatistikleri kullanılarak KOSAM tarafından hazırlanmıştır

2. Alternatif Bölgesel Asgari Ücret (TL/Ay)

KOSAM

KALKINMA ODAKLI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

kosam.org | info@kosam.org